

НАСЛІДКИ АДМІНІСТРАТИВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДЛЯ РОЗВИТКУ ОЛІЙНО-ЖИРОВОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ

Олійно-жирова галузь України є однією з провідних та мобільних в агропромисловому комплексі країни. Особлива значущість розвитку даної галузі вітчизняної економіки полягає в її експортній орієнтації та особливій ролі щодо забезпечення продовольчої безпеки країни. Так, за даними Державної служби статистики України у 2020 році частка експорту олійно-жирової продукції в загальному експорті вітчизняних товарів становила 14,5%, а в експорті продовольчих товарів та сільськогосподарської продукції – 32,3%. Крім того, експорт олійно-жирової продукції (7,16 млрд дол. США) зріс на 19% порівняно з попереднім роком, що свідчить про значну позитивну роль даної галузі у формування позитивного сальдо агропромислової продукції [1].

При цьому, розвиток олійно-жирової галузі в сучасних умовах характеризується низкою проблем, які не дозволяють виявити потенціал даної галузі в системі національної економіки та зумовлюють необхідність впливу держави, одним з напрямів якого є вплив на зовнішньоекономічну діяльність підприємств. Систему державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності вітчизняних підприємств складає національне законодавство, що регулює експортно-імпорتنі операції та торговельні угоди країни з урядами інших країн.

Основним інструментом державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності вітчизняних підприємств олійно-жирової галузі є відсоткова митна ставка на експорт насіння олійних культур, в першу чергу, на насіння соняшнику, а також квотування та ліцензування експортних поставок продукції олійно-жирової галузі. Так, введення експортного мита на насіння соняшнику (23%) у 1999 році дозволило відновити олійно-жирову галузь за рахунок завантаження виробничих потужностей підприємств та переорієнтації експорту насіння соняшнику на експорт соняшникової олії. З вступом України до СОТ відбувалось поступове зниження ставки експортного мита на насіння деяких видів олійних культур, в тому числі соняшнику. Впродовж 2012-2027 років застосовуватиметься податок (а не експортне мито), еквівалентний діючому миту [2]. Однак, починаючи з 2013 року, постійно виникали пропозиції уряду щодо скасування експортного мита на насіння соняшнику, обґрунтовуючи це необхідністю підтримки сільськогосподарських виробників та вимогами у переговорах про зону вільної торгівлі Україна-ЄС. Одним з наслідків таких домовленостей стало значне зростання експорту насіння соняшнику – за січень-жовтень 2020 р. експортовано 115,2 тис. тонн проти 73 тис. за відповідний період 2019 р. і лише за вересень-жовтень 2020 р. експорт соняшнику зріс у 15 разів (з 5,1 тис. тонн у 2019 р. до 78,5 тис. тонн у 2020 р.), при цьому ціна тонни насіння

соняшника, що експортується є вдвічі меншою внутрішніх закупівельних цін (в середньому 550 дол. за тонну). На жаль, тенденція зростання експорту олійної сировини, передусім насіння соняшнику, спостерігається протягом останніх місяців. Зазначені процеси можуть спричинити негативні наслідки для діяльності вітчизняної олійно-жирової галузі, зокрема: скорочення пропозиції олійної продукції на внутрішньому ринку і відповідно суттєве зростання цін на олію; втрату Україною зовнішніх ринків збуту соняшnikової олії (у 2019-2020 МР, як і протягом багатьох років, Україна займала лідируючу позицію серед світових експортерів соняшnikової олії – майже 55%); ймовірність ввезення олії в Україну з ЄС по європейських цінах; зростання ціни шроту, що зумовить зростання цін на продукцію тваринництва тощо [2, 3].

Ще одним засобом впливу держави на зовнішньоекономічну діяльність вітчизняних підприємств є квотування та ліцензування. З метою стабілізації внутрішніх цін на соняшnikову олію шляхом регулювання експорту насіння соняшnikу та соняшnikової олії в уряді пропонують запровадити тимчасовий режим ліцензування та квотування експорту насіння соняшnikу з 15.05.2021 р. до 30.09.2021 р., з встановленою квотою в обсязі «0 тонн», що є досить суперечливим щодо своєї ефективності. Аналогічна ситуація відбувалась у 2008 році, коли прийнятою Кабінетом Міністрів України постановою було визначено експортну квоту на соняшnikову олію в розмірі 500 тис. тонн, однак такі обмеження в умовах зростання світових цін на соняшnikову олію, призвели до значних втрат підприємствами олійно-жирової галузі та призупинення роботи багатьох з них.

Загалом, як зазначають експерти, спроби обмеження експорту соняшnikової олії шляхом адміністративного регулювання можуть негативно вплинути на діяльність як окремих вітчизняних підприємств олійно-жирової галузі, так і галузі загалом. Основними негативними наслідками можуть бути: припинення діяльності підприємств з середніми і малими виробничими потужностями внаслідок відсутності експорту соняшnikової олії і шроту; застосування зовнішньоекономічних санкцій через невиконання укладених контрактів; зростання кількості безробітних внаслідок банкрутства підприємств; виникнення дефіциту олійної сировини; втрата основних ринків збуту соняшnikової олії; порушення Угоди про Асоціацію Україна-ЄС в разі невиконання поставок соняшnikової олії до країн ЄС; зменшення валютних надходжень, розвиток корупції, посилення невизначеності для виробників та експортерів продукції олійно-жирової галузі тощо.

Список літератури

1. Офіційний сайт Державної служби статистики України: веб-сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
2. Офіційний сайт асоціації «Укроліяпром»: веб-сайт. URL: <http://ukroliaprom.org.ua>
3. Офіційний сайт УкрАгроКонсалт: веб-сайт. URL: <http://www.ukragroconsult.com>